

---

samenwerking nodig.<sup>87</sup> Als die noodzaak niet breed werd onderkend, dan zou het gehele protestantisme op den duur in België geen stand kunnen houden. ‘Rondom ons,’ zo waarschuwde de Nederlander G.E. Both (1906-1967), hoofd van de Antwerpse school met de Bijbel, in 1931 in *De Torenwachter*, ‘spant men alle krachten in, hier ten goede, elders ten verderve. Aan ons de taak samen te werken om het kwade te keeren.’<sup>88</sup> In datzelfde jaar trachtte ook BCZK-predikant Eykman de volle breedte van het protestantisme voor schoolstichting te mobiliseren door aan gevoelens van eenheid te appelleren. De jaarlijkse toogdagen van de VPCO waren

in ons land zeldzame en buitengewone gelegenheden om mensen van allerlei kerkelijke en godsdienstige kleur, onder ons ook in België zoo droevig verdeeld Protestantisme, (...) samen te brengen en in goede harmonie met elkander te doen verkeeren. (...) Ook kwamen dan de broeders van de overzijde der grenzen ons hunne vriendschappelijke gevoelens vertolken.<sup>89</sup>

De VPCO behartigde een zaak die volgens haar alle protestanten in België aanging en bracht tevens de verbondenheid met protestanten in Nederland tot uitdrukking. De laatsten waren bereid ruimhartig voor Vlaams protestants-christelijk onderwijs te offeren. ‘Maar dan mogen wij niet achter blijven,’ aldus G.G. de Lang in 1947,<sup>90</sup> daarmee implicerend dat het afslaan van de uit Nederland gereikte broederhand van weinig solidariteitszin blijf zou geven.

De door Eykman en De Lang aangestipte broederband van Vlaamse en Nederlandse protestanten leidt tot het laatste in de inleiding genoemde punt dat dit artikel een het microniveau overstijgende betekenis geeft: de Nederlandse invloed op het streven naar Vlaamse scholen met de Bijbel in het bijzonder en het Vlaamse protestantisme in het algemeen. Die invloed was bijzonder groot, om niet te zeggen bepalend. De VPCO beargumenteerde dat protestanten in België de mogelijkheden die de overheid hen op het terrein van het onderwijs bood, met beide handen moesten aangrijpen (argument 4). Zij die vreesden dat de financiële tegemoetkoming van de staat niet of niet voldoende toereikend zou zijn om een protestants onderwijswezen overeind te houden, hoefden niet te wanhopen: Nederlandse orthodoxe protestanten zouden volgens de VPCO niet aarzelen hun beurzen te trekken. Onder hen was inderdaad bereidheid aanwezig de oprichting en instandhouding van buitenlandse scholen met de Bijbel mogelijk te maken. Gecoördineerde inzamelingsacties dienaangaande vonden plaats in kerken en onder de vlag van de ‘Vereeniging tot steunverleening aan het vrije Christelijke onderwijs buiten ons land’, die vooral gericht

---

<sup>87</sup> ‘Eenheid’, 1; W., ‘Indrukken van de jaarvergadering’, *De Torenwachter* 9.5 (mei-juni 1936) 2-3, aldaar 2 [abusievelijk genummerd als het vierde nummer van de negende jaargang]; W., ‘Wat doet onze vereeniging?’, 2.

<sup>88</sup> G.E.B. [G.E. Both], ‘Wie dan leeft, dan zorgt?’, *Ibid.* 5.1 (juli 1931) 2.

<sup>89</sup> E. [J.C.B. Eykman], ‘Onze algemeene vergadering’, *Ibid.* 5.5 (maart 1932) 2.

<sup>90</sup> De Lang, ‘De v.p.c.o. jubileert’, 1.